

Woord vooraf

Voor ons, de dames van Dipsaus, is moederschap een belangrijk thema. We zijn alle drie gezegend met het feit dat onze moeders nog leven en hebben de luxe om hen elke dag te kunnen bellen, vaak te zien, ons enorm aan hen te ergeren en in veiligheid met elkaar over hen te kunnen praten en roddelen. Twee van ons zijn zelf ook moeder en ervaren de grootsheid van het moederschap als zowel mooi als angstaanjagend. Door onze leeftijdsverschillen wekken we soms ongevraagd moeder- en dochtergevoelens bij elkaar op. Sinds 2015 is onze band sterker en grootser dan die met collega's of zelfs vriendinnen. We noemen onze band een zusterschap, maar moederschap is hier ook van toepassing. We houden op een diepe, allesomvattende en onvoorwaardelijke wijze van elkaar. We steunen elkaar, vinden troost bij elkaar, hebben gigantisch veel lol met elkaar, kunnen elkaar af en toe achter het behang plakken maar missen elkaar bij elke vlaag van verwijdering.

Het belangrijkste dat we met elkaar delen, is hoe we ons in de maatschappij bewegen als vrouwen, vrouwen

van kleur, zwarte vrouwen, vrouwen met Afrikaanse roots opgegroeid in Nederland. Die achtergrond is ook allesomvattend en allesbepalend in hoe we als moeder en dochter in de wereld staan. Daarom is een boek over moederschap vanuit het perspectief van ons, vrouwen van kleur, onmisbaar en noodzakelijk. Dit boek moest er komen.

Toen we met elkaar spraken over een geschikte samensteller, kwamen we al snel op een prachtige vrouw: Naima El Maslouhi.

Naima is de oudste van vier kinderen en Mariam de jongste, ze hebben een leeftijdsverschil van tien jaar. De relatie tussen Naima en Mariam gaat verder dan een traditionele zussenband. Naima was als een mentor voor Mariam en ze heeft haar jongere zus geïnspireerd in haar denken, haar schrijven, haar activisme, haar academische ambities en haar hopelijk toekomstige moederschap. Op de bruiloft van Mariam was Naima de eerste spreker en naar verwachting is zij ook een van de eerste die Mariams gewenste kinderen zal vasthouden.

Het krijgen van kinderen is begrijpelijkerwijs niet de wens van elke vrouw en wat ons betreft ook zeker geen heilige graal. Een kindwens is bovendien geen garantie voor moederschap. We zijn ons ervan bewust dat veel mensen graag moeder zouden willen worden, maar dit om verschillende redenen niet kunnen. Wat wel gegarandeerd is, is dat Naima naast Mariam staat tijdens

elke kronkel in de weg die zij zal afleggen op haar pad naar wel of geen moederschap. Dit boek is daarom niet alleen bedoeld voor moeders, maar ook voor dochters, zussen, tantes, nichtjes en alle vrouwen die op wat voor manier dan ook hun steun geven aan andere vrouwen. Aan andere moeders.

Naima heeft jaren als journalist gewerkt, maar besloot haar schrijfambities op een laag pitje te zetten en zich te focussen op haar drie jonge kinderen. Elke muntthee drinkende, parttime werkende bakfietsmoeder die drie kinderen binnen twee jaar ter wereld brengt, kan begrijpen waarom. Voor een moeder van kleur met kinderen van kleur, islamitische kinderen van kleur in een islamofobe maatschappij, is het misschien zelfs meer een must dan een individuele keuze.

Precies daarom vinden we haar perspectief als samensteller van dit boek over moederschap zo noodzakelijk. Ebissé en Anousha wisten al van alles over Naima voordat ze haar persoonlijk ontmoetten. Mariam leren kennen betekende automatisch kennismaken met Naima's eerstgeborene. Ook leefden we enorm mee met de komst van de tweeling. We wisten wat voor schrijver, samensteller en powerhouse deze vrouw is.

Toen we haar vroegen, smeekten om eerlijk te zijn, of ze – nu de kinderen zelf kunnen lopen, zelf naar de wc kunnen en het concept 'nee' een beetje bevatten – een boek samen wilde stellen over moederschap vanuit het perspectief van vrouwen zoals wij, antwoordde ze:

'Ik las ooit dat bijna iedereen op de wereld de droom heeft een boek te schrijven. Tenminste, heel veel mensen hebben die ambitie of denken dat ze een goed idee hebben voor een boek. Ik was een van die vele mensen. En ik moet bekennen dat ik ook wel een paar pogingen heb gewaagd en nog steeds veel ideeën heb. Maar al snel werd duidelijk dat het een pittig streven is. Een boek schrijven doe je niet even of zomaar, althans in mijn geval. Toch wisten de maaksters van Dipsaus Podcast mij te overtuigen. Ik snap nog steeds niet hoe ze dat voor elkaar hebben gekregen. Wel waarom ze het aan mij vroegen. Wellicht.

Een tijdje terug las ik de positieve recensies over een boek door een aanstaande moeder die schreef over haar ervaringen in een wereld die nieuw voor haar was. Zoals dat van een zwangere vrouw wordt verwacht dat ze bepaalde dingen doet en/of heeft, bijvoorbeeld het volgen van een zwangerschapscursus. De positieve beoordelingen wekten m'n nieuwsgierigheid, maar ik kan me niet veel van het verhaal herinneren, behalve dat de auteur overal naartoe fietste langs prachtige grachten. En dat ze een ontzettende zeur was. Er was niets dat ze leuk vond of van toegevoegde waarde. Ik heb het boek niet kunnen uitlezen, zo erg werkte het op mijn zenuwen. Gelukkig had ik het niet gekocht maar geleend van de bieb: er ging nog nooit zo snel een boek terug. Behalve dat de hoofdpersoon een enorme zeur was, herkende ik mij ook totaal niet in haar verhaal en wereldbeeld.

In 2014 werd ik moeder. Zelf ben ik niet echt het type dat zich uitgebreid inleest en allerlei cursussen doet. Ik

vertrouwde op Moeder Natuur en als ik iets wantrouwde, belde ik het ziekenhuis. Ik ging ervan uit dat het vanzelf zou gaan; ik was niet de eerste of de laatste die moeder ging worden. Hetzelfde gold voor de zwangerschap van de tweeling, nauwelijks twee jaar later. Als het allemaal niet gaat, kan je toch niet veel doen. Ik bedoel, je kan je kind niet wegdoen of ergens terugbrengen. Je moet door, hoe dan ook. Dus ik voelde niet echt de noodzaak om mij supergoed voor te bereiden, denk ik.

Toen ik moeder werd, besepte ik me dat zelfs als ik alle boeken in de wereld over dit thema had gelezen, ze me niet hadden kunnen voorbereiden op het moederschap. En al helemaal niet als moeder van kleur in het Westen. Daarom ergerde ik mij ook zo aan het hierboven beschreven boek, aangezien het alleen de verwende, in de grachtengordel wonende, hockeymoeder leek aan te gaan... Met alle respect, uiteraard.

En dat is ook precies waarom *De goede mama* nodig is. Er zijn ontzettend veel moeders in de hele wereld, maar boeken worden meestal geschreven vanuit een bepaald perspectief en dat is bijna nooit dat van moeders van kleur of moeders met een migratieachtergrond.'

Inderdaad, dit boek is broodnodig. Ondanks de diversiteit in onze achtergronden en verhalen, hebben we meer overeenkomsten dan we denken. Het was juist deze overtuiging die Naima inspireerde dit boek samen te stellen. We zijn ontzettend trots op haar prachtige werk en op alle moeders die hebben bijgedragen aan deze bundel.

Ons moederschap wordt direct en indirect beïnvloed door de maatschappij waarin we leven, waarin we zowel thuishoren en toch ook altijd 'de ander' zijn. Ons moederschap wordt bekeken, onderzocht, beoordeeld en veroordeeld. Vaak spreekt men óver ons, zelden mét ons.

Een mild voorbeeld daarvan (maar wel degelijk een vorm van microagressie) is hoe Anousha als kind door wildvreemden altijd werd gevraagd of haar moeder boos was wanneer ze Russisch tegen haar sprak. En Ebissé, die tijdens haar eerste zwangerschap op een feestje van een moeder te horen kreeg dat 'mensen zoals jullie erg sterk zijn en vrijwel direct na de geboorte meteen op het veld aan het werk gaan'. Zeventien jaar later is er helaas niet veel veranderd, zoals de toeslagen-affaire met catastrofale gevolgen voor gezinnen met een migratieachtergrond aantoont. Daarbij werd de tweede nationaliteit (en dan niet Frans of Duits) van ouders als criterium gebruikt tijdens het opsporen van mogelijke toeslagenfraude. Met alle tragische consequenties van dien. Racisme, al dan niet institutioneel, maakt ongevraagd deel uit van ons moederschap.

Dit boek is nodig om alle vrouwen zoals wij niet alleen een hart onder de riem te steken, maar ook om de solidariteit en zusterschap, die ons ongevraagd verbindt, te koesteren, te vieren en te waarborgen.

Anousha, Ebissé & Mariam

Onzichtbare moeders

ROWAN BLIJD

Er is geen woord voor ouders die hun kind verliezen. In *Schaduwkind* schrijft P.F. Thomése daarover: ‘Een vrouw die haar man begraaft, wordt weduwe genoemd, een man die zonder zijn vrouw achterblijft, weduwnaar. Een kind zonder ouders is wees. Maar hoe heten vader en moeder van een gestorven kind?’

Ik schrijf dit stuk voor alle onzichtbare moeders. Ik was een tijd een van hen.

Het begon allemaal in 2019, een bewogen jaar. Kort na de dood van mijn oma – mijn tweede moeder – kwam ik erachter dat ik zwanger was van mijn eerste kindje. Een bom van emoties was ik; ik moest zó wennen aan het idee van moeder worden. Een instantgevoel van ‘ik word mama!’ ervaarde ik niet. Misschien was ik nog te veel bezig met het verwerken van het verlies eerder dat jaar. Met elke echo daalde het besef in dat er toch echt een baby aankwam. Ik kon mezelf na een aantal maanden niet meer inhouden om bij elk bezoekje aan de stad even langs de winkels te gaan voor een leuk setje of andere tierelantijntjes voor de kleine. Het is waar wat ze

zeggen: zodra je een kind krijgt, shop je niet langer voor jezelf.

Trots was ik zodra ik weer een leuk pakje vond, de kinderwagen in elkaar zette en de babykamer gereedmaakte. Ik begon zowaar zin te krijgen in hoe mijn leven permanent zou veranderen. Waar ik eerst wilde wegrennen voor een beetje burgerlijkheid, omarmde ik dat idee nu volledig. De titel van moeder zou toegevoegd worden aan mijn cv. Wat voor moeder zou ik zijn? Als een vriendin of juist heel streng?

Eerst moest ik de controles bij de verloskundige en het ziekenhuis goed doorkomen. En dat ging goed. Elke keer weer. Mijn verlof brak aan en het aftellen kon beginnen. Eindelijk met mijn voeten omhoog en rust pakken. Ik praatte met de baby in mijn buik, ik probeerde me voor te stellen hoe hij eruit zou zien, wat voor karakter hij zou hebben en hoe de bevalling zou zijn. Tijdens het fantaseren over de kleine besepte ik ineens dat ik weinig leven in mijn buik voelde. Misschien moest ik even op mijn zij liggen? Mijn buik masseren en tegen hem praten? Dat hielp altijd, dus nu vast ook. Mijn gevoel zei echter dat er iets niet in de haak was. De echo in het ziekenhuis de volgende dag bevestigde dat. Er was geen hartslag meer. Amari was overleden.

Het eerste wat ik dacht was: waarom ben ik nog zwanger? Waarom is mijn buik nog rond? Waarom halen ze hem er nu niet gewoon meteen uit? Dit is niet hoe het hoort te gaan! Er ging van alles door me heen. Al snel werden een aantal van mijn vragen beantwoord

en kreeg ik te horen dat ik nog twee dagen met Amari in mijn buik moest rondlopen. Ter – vooral mentale – voorbereiding op de bevalling. Het moment dat de artsen me vertelden dat ik op natuurlijke wijze van Amari moest bevallen leek een wrede grap. Ik wilde hem eigenlijk zo snel mogelijk uit mij hebben. Want wat voor nut had het om zwanger te zijn als je kindje reeds was overleden? Ik zag niet in waarom de gynaecoloog zei dat een natuurlijke bevalling het beste was. Waarom stelde hij niet ‘gewoon’ een keizersnede voor *and let's get this over with?*

Inmiddels ben ik blij dat ik ben bevallen van Amari. En dat ik mijn tijd heb genomen om hem nog even te voelen in mijn buik, tegen hem heb kunnen praten. De bevalling van Amari is uiteindelijk een van de meest mooie en emotionele momenten geweest die ik tot nu toe heb beleefd.

Ik heb me destijds als een razende ingelezen over levenloos geboren kindjes, ook wel *stillborns* genoemd. Zo leerde ik dat je de tijd moet nemen voor het afscheidnemen van je kleine. Hem wassen en aankleden (als dat kan), met hem praten, voor hem zingen, aan hem ruiken, foto's met hem en van hem maken. Doe het echt allemaal. Van tevoren lijkt het misschien eng. En geloof me, zo voelde het ook. Wij hebben de verpleegkundige en verloskundige op het hart gedrukt ons eerst te vertellen hoe Amari eruitzag voor ze hem aan ons zouden geven. Maar toen hij eenmaal geboren was, konden we niets anders dan ‘wat een mooie man!’ en ‘wat ziet hij er

goed uit!’ zeggen, hem beetpakken en bekijken. Hij was echt al een grote jongen – maar ja, wat wil je ook met 38 weken – en hij zag er superknop uit. Mooie volle rode lippen en een lichte snor, zoals ik die ook heb. Ha!

De nasleep van dit verlies is er een die ik nog elke dag voel. Ik ben immers bevallen van een kind, maar ben ik ook moeder? Ik had geen fysiek bewijs van mijn lidmaatschap. Al die maanden dat ik mezelf de tijd had gegeven om te wennen aan het idee van ouderschap hadden me niet voorbereid op deze uitkomst. Nu mijn eerste zoon er niet meer was, was ik in de war. Ik wist niet hoe ik mij moest identificeren. Datgene wat mij moeder maakte, was niet meer.

Ik dacht onderdeel uit te gaan maken van een exclusieve groep waarvan elke vrouw wordt geacht lid te willen worden: de Moederclub. Een club waar steeds meer van mijn vriendinnen lid van zijn of dat elk moment kunnen worden. Naarmate mijn eigen lidmaatschap vorderde, werd ik steeds blijer. Ik onthaalde nieuwe leden met open armen en voelde me andersom ook welkom.

Maar zonder kind dat mijn aanwezigheid bij de club kon bewijzen of verantwoorden, voelde ik me een indringer. Ik kreeg last van het impostersyndroom op een vlak waar ik niet had verwacht er ooit last van te hebben. Mezelf écht een moeder noemen en voelen, was in het begin moeilijk. Toen ik Amari verloor, zat ik al in mijn derde trimester. In die periode ga je er niet meer van uit dat je je kleine kunt verliezen. Ik moest omschakelen en

rekening houden met mijn nieuwe ‘normaal’.

Mijn zwangere buik verdween binnen een week na zijn komst, dus daaraan kon je het niet zien. Mijn borsten lekten melk, maar daar liep ik niet mee te koop. Ik kreeg kraamzorg, maar de kraamverzorger had haar witte jas niet aan. Alles was anders dan hoe het had kunnen zijn.

Het kostte mij een aantal maanden van rust en stilte om het een en ander op een rijtje te zetten. Dat de wereld even stil leek te staan door een pandemie hielp daarbij. Voor mij gold dat ik veelal in huis was met mijn moeder en mijn man. Ik moest door het rouwen en de pijn heen.

Bij de komst van een volgend kind verdwijnt de pijn niet als sneeuw voor de zon. Al kreeg ik dat wel vaak te horen: ‘Je wordt vast gauw weer zwanger’ of ‘Bij een volgende zwangerschap komt het wel goed’. En in 2020 raakte ik inderdaad weer in verwachting. Maar het was niet in een keer helemaal goed. Het was een achtbaan van emoties. En ik durfde me niet te hechten aan het nieuwe leven dat in mij groeide. Ik merkte dat ook aan mijn partner. We hadden er beiden moeite mee. We wisten immers niet of we het einde van de zwangerschap zouden halen met een levend en gezond kind. Het vertrouwen in mijn lichaam bereikte een *all-time low*. Ik wist niet of mijn lichaam het wel kon; een kind (vol)dragen.

Tot we een heel fijn gesprek hadden met onze geboortedoula, Catharina. Al tijdens onze eerste afspraak

merkte ze op dat mijn man en ik moeite hadden met het hechten aan de baby omdat we bang waren hem te verliezen. Catharina heeft ons geholpen te leven vanuit liefde en niet vanuit angst. Ze leerde ons ruimte te maken voor het verdriet van het verlies van Amari en wat had kunnen zijn, maar ook dat we dit nieuwe leven lief mochten hebben en er vol onvoorwaardelijke liefde voor mochten gaan.

En dat hebben we gedaan. Xolani is het bewijs dat deze reis nieuwe, blijde hoofdstukken kent. En vooral dat ik al lange tijd moeder was. Mijn moederschap had een andere vorm dan die ik altijd voor me zag, maar Amari heeft mij moeder gemaakt en ik had mijn tweede zoon nodig om dat te beseffen.

Als mensen mij nu vragen hoeveel kinderen ik heb, zeg ik trots twee. Eén in de hemel en één op aarde.